

QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 2-son)

PEDAGOGIKA
PEDAGOGY

PERSEPTIV QOBILIYAT VA UNI BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURIYAT SIFATIDA

Tursunboyeva Kamola Ilxomjon qizi
Andijon davlat Pedagogika instituti
2-bosqich tayanch doktoranti
[Tel: +998916717124](tel:+998916717124)
Email: kamola.tursunboyeva@mail.ru

Annotatsiya: Perseptiv qobiliyat boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun muhim bo'lgan qobiliyat turlaridan biri hisoblanadi. Ushbu qobiliyat orqali o'quvchi narsalarni idrok qilishi, ma'lumotlarni qabul qilishi, tahlil qilishi mumkin. Ushbu maqolada perseptiv qobiliyatni boshlang'ich sinf o'quvchilarida rivojlantirishning pedagogik zaruriyati yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Perseptiv qobiliyat, idrok, sensor tarbiya, vizual idrok, ko'p kanalli ta'lim, didaktik o'yinlar.

ПЕРЦЕПТИВНАЯ СПОСОБНОСТЬ И ЕЕ РАЗВИТИЕ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ

Аннотация: Способность восприятия является одним из важных навыков для учащихся начальной школы. Благодаря этой способности ученик может воспринимать вещи, получать информацию и анализировать ее. В статье подчеркивается педагогическая необходимость развития перцептивных способностей у учащихся начальной школы.

Ключевые слова: Перцептивная способность, восприятие, сенсорное воспитание, визуальное восприятие, многоканальное воспитание, дидактические игры.

PERCEPTUAL ABILITY AND ITS DEVELOPMENT IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS AS A PEDAGOGICAL NECESSITY

Annotation: Perceptual ability is one of the types of abilities that are important for primary school students. Through this ability, the student can perceive objects, receive information, and analyze it. This article highlights the pedagogical necessity of developing perceptual ability in primary school students.

Keywords: Perceptual ability, perception, sensory education, visual perception, multi-channel education, didactic games.

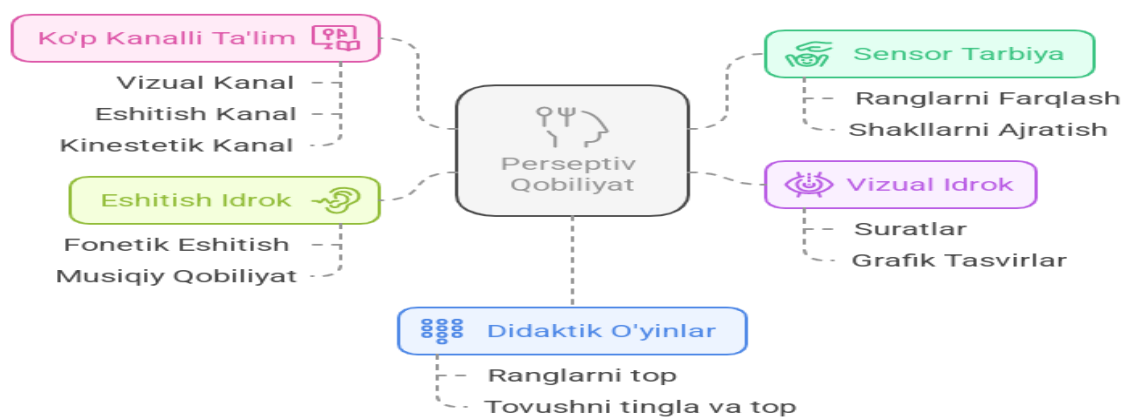
Kirish. Perseptiv qobiliyat – insonning atrof-muhitni idrok qilish, sezgi organlari orqali ma’lumotlarni qabul qilish va ularni ongli ravishda tahlil qilish qobiliyatidir. Ushbu qobiliyatning rivojlanishi bolalarning kognitiv jarayonlariga, ta’lim samaradorligiga va ijtimoiy moslashuviga bevosita ta’sir qiladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun persepsiya (idrok) rivoji ularning o‘quv materiallarini o‘zlashtirish darajasi va kelajakdagi muvaffaqiyatlari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Asosiy qism: Perseptiv qobiliyatning mohiyati va psixologik asoslari:

Perseptiv qobiliyat psixologiyada sezgi va idrok jarayonlari orqali namoyon bo‘lib, insonning makon va vaqt doirasida narsalarni, hodisalarni aniqlash, ajratish, tasniflash imkoniyatini yaratadi. Perseptiv jarayonlar sezgi organlari – ko‘z, quloq, teri retseptorlari, hid va ta’m bilish orqali shakllanadi. Psixologik tadqiqotlarda ta’kidlanganidek, bolalarda idrok jarayoni yoshga qarab o‘zgarib boradi va boshlang‘ich sinf davrida ularning makon idroki, ranglarni ajratish, shakllarni farqlash hamda tovushlarni eshitish sezilarli darajada rivojlanadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida perseptiv qobiliyatni rivojlantirish pedagogik zaruriyat sifatida:

Ta’lim jarayonida perseptiv qobiliyatni rivojlantirish pedagogik muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bu qobiliyat bolalarning atrof-muhitni anglash, o‘quv materiallarini vizual va eshitish kanallari orqali tushunishiga yordam beradi. Ushbu qobiliyatni rivojlantirishning asosiy metodik tamoyillari quyidagilardan iborat:

1-rasm. Perseptiv qobiliyatni rivojlantirishning asosiy metodik tamoyillari

1. Sensor tarbiya – boshlang‘ich ta’limda sensor ko‘nikmalarni shakllantirish asosiy o‘rin tutadi. Masalan, Montessori metodikasida turli ranglar, shakllar va teksturalarni farqlashga yo‘naltirilgan mashqlar ta’lim jarayonining ajralmas qismi sifatida ko‘riladi.

2. Vizual idrokni rivojlantirish – suratlar, grafik tasvirlar va vizual o‘yinlar orqali o‘quvchilarning idrok qilish qobiliyati kuchaytiriladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tasvirli materiallar yordamida ta’lim samaradorligi 30-40% ga oshadi.

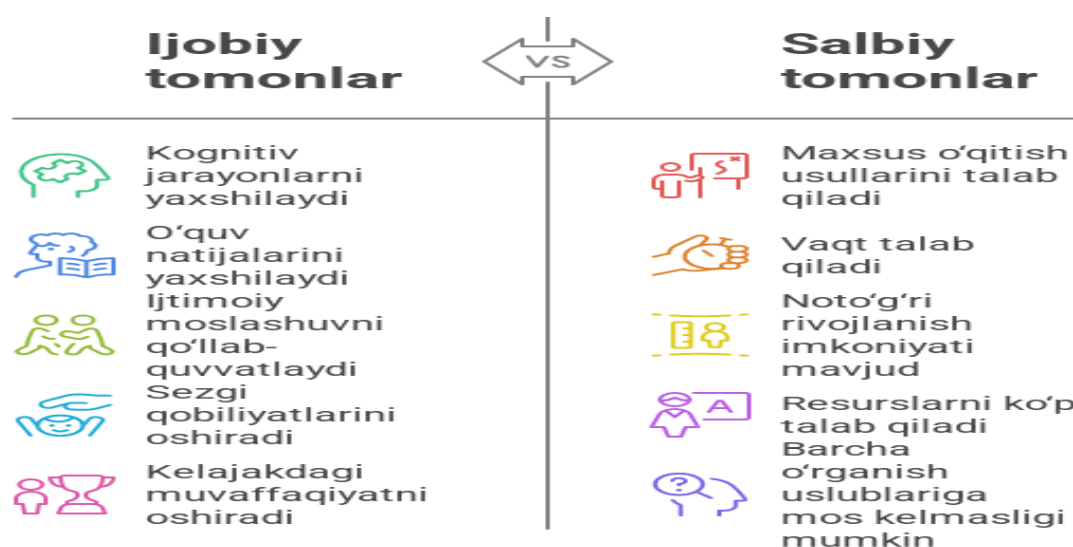
3. Eshitish idrokini rivojlantirish – fonetik eshitish va musiqiy qobiliyatni rivojlantirish orqali nutqni anglash va tovushlarni farqlash imkoniyati kengayadi. Masalan, Venger

tomonidan olib borilgan tadqiqotlarga ko‘ra, she‘riy nutq va ritmik mashqlar bolalarda fonematik eshitishni rivojlantirishga yordam beradi.

4. Didaktik o‘yinlar – psixologik va pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin faoliyati orqali bolalarning idrok qilish qobiliyati sezilarli darajada rivojlanadi. Didaktik o‘yinlar, masalan, "Ranglarni top", "Tovushni tingla va top" singari mashg‘ulotlar, persepsiyani shakllantirishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

5. Ko‘p kanalli ta‘lim – vizual, eshitish va kinestetik idrok kanallaridan foydalanish bolalarning qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Shulman ta‘kidlaganidek, multisensor ta‘lim metodlari individual o‘quv uslublarini hisobga olishda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa: Perseptiv qobiliyatni rivojlantirish boshlang‘ich ta‘lim jarayonida pedagogik zarurat sifatida qaralishi lozim. Sensor tarbiya, didaktik o‘yinlar va multisensor yondashuvlar orqali o‘quvchilarning idrok qilish qobiliyatini shakllantirish ta‘lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Pedagoglar persepsiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg‘ulotlarni o‘quv dasturiga kiritish orqali bolalarning kognitiv va psixomotor rivojlanishiga xizmat qilishlari lozim.

2-rasm. Perseptiv qobiliyatni rivojlantirishning salbiy va ijobiy tomonlari

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotsky, L. S. (1982). *Thought and Language*. Cambridge, MA: MIT Press.
2. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: Norton.
3. Zimnyaya, I. A. (1997). *Psixologiya obucheniya*. Moscow: Moscow State University Press.
4. Montessori, M. (1912). *The Montessori Method*. New York: Frederick A. Stokes Company.
5. Mayer, R. E. (2005). *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

6. Venger, A. L. (1988). *Psixhologiya razvivayushchey obucheniya*. Moscow: Pedagogika.
7. Elkonin, D. B. (1989). *Izbrannye psixologicheskie trudy*. Moscow: Pedagogika.
8. Shulman, L. S. (1986). *Paradigms and Research Programs in the Study of Teaching: A Contemporary Perspective*. New York: Macmillan.